

Participatie en de Energietransitie in Mariahoeve

In 2019, toen er een verandering plaatsvond in de samenstelling van het College van B&W, werd in het coalitieakkoord hoog opgegeven over de Duurzaamheid in de gemeente en meer specifiek werden de doelen van de Energietransitie zeer benadrukt. Hieronder in cursief een aantal uitspraken in dat akkoord.

Duurzaamheid

De uitvoering van de Kadernota Duurzaamheid wordt versneld, met meetbare mijlpalen op weg naar 2030. Deze enorme uitdaging lukt alleen als iedereen – bewoners, bedrijven en organisaties uit de stad – betrokken wordt en mee kan doen. Draagvlak, keuzevrijheid, betaalbaarheid en flexibiliteit zijn hierbij belangrijk. Nieuwbouw en grootschalige renovatie wordt klimaatneutraal en dus ook zonder

aardgas opgeleverd. De ambitie is om nog deze collegeperiode 25.000 – 30.000 bestaande woningen van schone energie te voorzien of daarvoor voorbereidingen te treffen. Woningen die in slechte staat zijn, hebben onze extra aandacht. Dat geldt ook voor bewoners die niet de mogelijkheid hebben om zelf hierin te investeren. De inzet bij de afspraken met woningcorporaties is dat na verduurzaming van de woning de lasten niet stijgen.

Wijkenergieplannen

In de wijkenergieplannen wordt afgesproken wanneer een buurt wordt losgekoppeld van het aardgas en wat het alternatief is. Bewonersinitiatieven ondersteunen we actief. Als het mogelijk is, breiden we deze over de stad uit. Ook initiatieven om mensen te helpen met het nemen van maatregelen voor een lagere energierekening steunen we.

In voorkomende gevallen koppelen we deze initiatieven aan de schuldenaanpak. Ook vanuit schuldenpreventie en welzijnswerk leggen we de koppeling met maatregelen

voor een lagere energierekening. Op die manier dragen we bij aan het verkleinen van energiearmoede.

We zien kansen voor de Leiding door het Midden – de warmtetransport van Rotterdam naar Den Haag. We verbinden een aantal harde voorwaarden aan onze medewerking: het netwerk moet geschikt gemaakt worden voor lokale warmte (zoals geothermie) en lokale huiseigenaren via fiscale maatregelen of erfpacht kan stimuleren om te verduurzamen.

Groene Energiewijken

Als gevolg van dit akkoord werd de wijk Mariahoeve aangewezen als een van de tien Groene Energie-wijken. Dat houdt in dat de wijk met voorrang, te weten voor 2030, aardgasvrij moet zijn. Als reden werd onder andere aangedragen dat de verouderde gasleidingen moeten worden vervangen. Bij Stedin staat dan ook in de plannen dat een groot aantal leidingen vóór 2028 moet zijn vervangen! Van de tien Groene Energiewijken waren er zes

die al actief waren op het gebied van verduurzamen en nadachten over een toekomst zonder aardgas. Drie wijken worden door de Stichting Duurzaam Den Haag begeleid en drie wijken, waaronder Mariahoeve, kwamen onder supervisie te staan van de gemeente. Dit betekent dat de gemeente verantwoordelijk is voor de transitie, maar in samenspraak met bewoners!

Koplopersgroep

In 2018 heeft de gemeente een bijeenkomst georganiseerd waar vertegenwoordigers van diverse organisaties zich op uitnodiging bij hebben aangesloten. Dit was de vorming van een zogenaamde koplopersgroep. Daarna werden in wisselende samenstellingen nog meerdere bijeenkomsten gehouden. Sommige met vertegenwoordigers van provincie, diverse afdelingen van de gemeente, woningbouwcorporaties, waterschappen, energie-

bedrijven en burgers (o.a. de koplopers). De laatste bijeenkomst was 28 november 2019 in de kantine van VUC, waar een beperkt aantal deelnemers, hoofdzakelijk bewoners, bij aanwezig was. Daarnaast werden nog twee bijeenkomsten gehouden voor Verenigingen van Eigenaren (VvE's) onder leiding van de energietransitiegroep van de gemeente Deze bijeenkomsten werden relatief zeer goed bezocht, maar hebben helaas geen vervolg gekregen.

Beperkte informatie

Binnen de wijk volgt een kleine groep voorlopers voor zover mogelijk de plannen van de gemeente met de voortgang van de energietransitie in en voor de wijk. Hoewel de gemeente de regie voert in het proces voor de wijk, is buiten datgene wat in de bijeenkomsten werd verteld, de informatievoorziening vanuit de gemeente zeer

beperkt. Als gevolg daarvan is de kennis bij de bewoners in de wijk over de energietransitie ronduit bedroevend te noemen. Kortom: het leeft niet, met alle gevolgen van dien. De energietransitie zal de bewoners overkomen en zal velen voor vervelende verrassingen, vooral financiële, plaatsen als we zo doorgaan.

Actie

Vanuit de kleine groep koplopers is al wel veel actie richting de gemeente ondernomen. Er werd ingesproken in de Commissie Leefomgeving en er werd een speciale zitting van de dezelfde Commissie georganiseerd waarin wetenschappers, specialisten en actieve bewoners uit

diverse wijken, waaronder Mariahoeve, commentaar hebben geleverd op het voorlopige SEP (Stedelijke Energie Plan). Dat commentaar was op diverse terreinen niet mals en spitste zich toe op het gebrek aan participatie en het niet gebruiken van specialistische knowhow in de wijken.

Voorkeursscenario

Uit het SEP moeten de wijkenergieplannen ontstaan en voor Mariahoeve zal dat nog voor het einde van dit jaar in concept klaar zijn. Het zal, na een eerste bespreking in de Raad, besproken worden met bewoners. Voor Mariahoeve heeft de gemeente als leidende partij al een voorkeursscenario neergelegd. Op dat voorkeursscenario is commentaar geleverd vanwege het ontbreken van enig alternatief. Het

voorkeursscenario gaat uit van een midden tot hoge temperatuur warmtenet, waarbij de voeding van dit warmtenet nog niet werd vastgelegd. Het grote nadeel van dit voorkeursscenario is dat het geen stimulans is om minder energie te gebruiken, oftewel te verduurzamen en te isoleren. Immers, het doel van de energietransitie is primair een reductie van het energieverbruik, waardoor ook de CO₂-uitstoot daalt.

Alternatieven

In dit voorkeursscenario wordt volledig voorbijgegaan aan alternatieve mogelijkheden binnen de wijk en aan de mogelijkheid om een *laag* temperatuur warmtenet aan te leggen. Voorwaarde is dan wel dat er door iedereen, huurders van woningbouwcorporaties, appartementseigenaren van VvE's en overige bewoners, serieus wordt nagedacht over verduurzaming van de woningen. Huurders zijn voor grote ingrepen afhankelijk van corporaties, maar dat betekent niet dat men geen eigen

maatregelen kan nemen, zoals minder (lang) douchen, een waterbesparende douchekop gebruiken, de temperatuur van de ketel lager instellen, de thermostaat eerder naar beneden zetten, isolerende folie achter de verwarming aanbrengen, LED lampen gebruiken en niet overal het licht laten branden. Vele kleintjes maken ook hier een grote en besparingen zullen merkbaar zijn in de portemonnee, terwijl met feitelijk niets inboet aan comfort.

Sociale impact

De energietransitie zal ook een geweldige impact hebben op de sociale omstandigheden van de wijk en juist daar laat de gemeente het liggen. Van enig onderzoek naar de sociale impact op de samenleving in het algemeen en op de wijk Mariahoeve, met zijn zeer diverse bewonerssamenstelling, in het bijzonder is geen sprake. Vandaar dat enkele koplopers met klem de

gemeente hebben gevraagd een SIA (Social Impact Assessment) uit te laten voeren. Tot op heden heeft de gemeente dat afgehouden, maar met het oprichten van een gebiedscoöperatie (GCW25) hoopt een aantal betrokken wijkbewoners de gemeente te overtuigen van de noodzaak van zo een onderzoek.

Met z'n allen

De grote klap moet natuurlijk komen van de aanpassingen aan de woningen; een enorme inspanning voor woningcorporaties en VvE's, maar ook voor privé-eigenaren. De gemeente laat echter als regisseur na de bewoners voldoende bewust te maken van wat er op hen afkomt. In andere wijken zijn bewoners al veel eerder in actie gekomen, omdat ze zich realiseren dat de energietransitie geen loze kreet is en dat men daarom wel in actie moest komen. Tot op heden is actie in Mariahoeve echter niet of nauwelijks breed van de grond gekomen. Daar moet verandering in komen, want alleen met gezamenlijke inzet kunnen we kritiek op de plannen van de gemeente kracht bijzetten en kunnen we eigen ideeën verwezenlijken. Niet altijd is datgene wat de overheid voor ons verzint, het beste! Het klimaatakkoord

bepaalt dat de energietransitie een actie van ons allen is, waarbij het eigendom van de voorzieningen voor 50% in privéhanden moet zijn. Dan moeten we daar ook wel met zijn allen aan werken. Veel gehoorde uitspraken om je niet druk te hoeven maken, zijn bijvoorbeeld: 'Het zal mijn tijd wel duren', 'laat de gemeente eerst maar eens over de brug komen', 'ik ga daar niet in investeren'. Maar daarmee spelen we alleen de Rijksoverheid en de gemeente in de kaart en doen we ons zelf veel te kort. Je mag en je moet zelf het heft in eigen hand nemen, als we tenminste willen bereiken dat er iets gebeurt wat wij willen! Dit is een serieuze oproep om actief te worden en de reeds actieven te gaan ondersteunen en mee te denken. Er kan nog steeds erg veel worden gedaan en daardoor ook worden bereikt!

Samen hebben we kracht en KRACHT maakt MACHT!!

Stem op het voedselbos in Mariahoeve

Fruitbomen, bessenstruiken, eetbare planten en onverwachte smaken. Binnenkort zijn ze allemaal te vinden in Voedselbos Mariahoeve. Het voedselbos komt aan de rand van Den Haag, langs de Noordelijke Randweg. De Tuinen van Mariahoeve zijn ook bij dit project betrokken. Om het voedselbos voor iedereen toegankelijk te maken, is subsidie aangevraagd bij het ANWB-fonds. We vragen jullie de subsidieaanvraag te steunen!

Een voedselbos aan de rand van Den Haag. Het is al jaren een grote wens van Stichting De Tuinen van Mariahoeve om meer fruitbomen en -struiken in de wijk te plaatsen. Met het voedselbos kan dat gerealiseerd worden. Eigenlijk is voedselbos een beetje een misleidende naam, want het wordt geen bos. Daarvoor is er te weinig ruimte. Voedselbos Mariahoeve zal vooral bestaan uit struiken en laagstam fruitbomen, naast allerlei meerjarige eetbare planten. Alle bomen en planten dragen bij aan het ecosysteem in het voedselbos. Het is een nieuwe vorm van voedselteelt. Niet gericht op het telen van snelgroeiende gewassen, maar meer op gewassen die over een langere tijd oogst opleveren. Fruit- en notenbomen zijn daar een goed voorbeeld van, net als bessenstruiken en kruiden.

Voedselbos Mariahoeve wordt een plek waar mensen samen kunnen komen, samen buiten bezig kunnen zijn en leren van elkaar en van de natuur. Het voedselbos wordt onderhouden door vrijwilligers, er worden workshops gegeven en scholen kunnen er terecht voor natuurlessen.

Om het bos toegankelijk te maken, hebben we subsidie aangevraagd bij het ANWB-fonds. We willen dat iedereen kan genieten en leren in ons voedselbos. Daarom willen we speciale informatiebordjes laten maken. Op de bordjes staat informatie over de planten, en wat ermee gedaan kan worden. Via een QR-code kan die informatie ook voorgelezen worden, zodat ook blinden en slechtzienden van de natuur kunnen genieten. Verder willen we een halfverhard pad aan laten leggen, zodat de plek ook toegankelijk wordt voor mensen met een scootmobiel, rollator, rolstoel of kinderwagen.

Stem op ons project, via ANWB-fonds: <http://www.anwb.nl/fonds> en gebruik als zoekterm **Lekker Bezig Buiten**. Stemmen kan van 26 oktober tot 12 november.

Help ons om het voedselbos in Mariahoeve een mooie plek te maken die voor iedereen toegankelijk is!

Bomenkap langs de Schenk

Op 28 juni 2020 is een vergunning aangevraagd voor de kap van 36 bomen ten behoeve van de bestrijding van de Japanse Duizendknoop in de groenstrook langs de Schenk, en het planten van nieuwe bomen. De gemeente Den Haag is van mening dat de bomen gekapt dienen te worden om de Japanse Duizendknoop definitief te verwijderen. Het betreft hier een uniek stukje natuur met een aantal bomen die er al 40 tot 50 jaar staan. Het zou bijzonder jammer zijn als het grootste gedeelte van deze bomen gekapt zou worden. Juist deze grote volwassen bomen vormen een belangrijke schuilplaats voor diverse vogels en wellicht ook vleermuizen. Ook diverse insecten profiteren volop van de bomen; met name de wilde bij, waar het al een tijd heel slecht mee gaat, verblijft graag in de wilgen die ook in dit gebied staan.

De afgelopen weken is in dagbladen en op de tv ruimschoots aandacht besteed aan het bestrijden van deze exoot. Diverse methoden zijn toegelicht, zoals bestrijding met stoom, inzet van de Japanse bladluis, intens maaien en begrazing met varkens of geiten.

In augustus hebben enkele verontruste wijkbewoners deze groenstrook bekeken. Zij willen bezwaar aantekenen. Inmiddels is de behandeltermijn van deze aanvraag, om onbekende redenen, verlengd en is het dus nog steeds niet mogelijk een bezwaarschrift in te dienen. Dat kan pas als de kapvergunning definitief verleend wordt.

We blijven de ontwikkelingen aangaande dit gebied nauwlettend in de gaten houden en hopen dat er in ieder geval een gedeelte van de bomen behouden kan blijven.

Mariahoeve Knapt Op

In het najaar van 2019 is het project Mariahoeve Knapt Op gestart. De gemeente had een budget van ongeveer 2,2 miljoen € beschikbaar gesteld voor een grote opknappbeurt van de wijk. Bewoners konden zelf voorstellen doen voor projecten, een bewonerscommissie maakte een eerste selectie en in het voorjaar van 2020 hebben bijna tweeduizend wijkbewoners digitaal gestemd op hun favoriete projecten.

Eind september is het definitieve plan aangeboden aan het College van B&W en begin oktober hebben B&W het plan vastgesteld; daarbij kwam er zelfs ruim een miljoen euro extra beschikbaar. De projecten variëren van vernieuwing van voetpaden tot integrale herinrichting van Het Kleine Loo en het Winkelcentrum Mariahoeve. Onderdelen van die herinrichting zijn vergroening van de trambaan en aanpak van de wortelopdruk. Verbetering van de verblijfskwaliteit bij het winkelcentrum is volgens de gemeente belangrijk om ruimte te creëren voor sociale ontmoetingen. De investering in de openbare ruimte rondom het winkelcentrum wordt gedaan in overleg en samenwerking met een potentiële nieuwe eigenaar van het winkelcentrum. Als eind 2021 geen zicht is op samenwerking en cofinanciering, wordt het gereserveerde budget aangewend voor reservedoelen in Mariahoeve.

Op de vergadering van de commissie Leefbaarheid van de gemeenteraad van 28 oktober was het opknappplan als ingekomen stuk geagendeerd. Geen der commissieleden heeft er een opmerking over gemaakt of vraag over gesteld, wat betekent dat de opknappbeurt doorgang kan vinden. Sommige projecten zijn al in uitvoering, zoals de herinrichting van de Hofzichtlaan, andere, kleine projecten kunnen snel gerealiseerd worden. Voor de herinrichtingen is daarentegen nog een heel voorbereidingstraject nodig en het zal dus wel enkele jaren duren voor we daar concrete resultaten van zien.

CENTRAL INNOVATION DISTRICT

Den Haag verder de hoogte in

De gemeente Den Haag verwacht dat er de komende jaren tienduizenden inwoners in de stad bijkomen. Om die bevolkingsgroei op te vangen, wil het gemeentebestuur grootschalige nieuwbouw realiseren bij de drie hoofdstations: Centraal, Holland Spoor en Laan van NOI. De gemeente streeft voor die locaties naar 20.500 nieuwe woningen voor 40.000 nieuwe inwoners, ongeveer 600.000 m² aan nieuwe kantoren en 260.000 m² aan commerciële en maatschappelijke voorzieningen. Doordat de nieuwbouw geconcentreerd wordt bij de stations, verwacht de gemeente dat de nieuwe bewoners vooral gebruik zullen maken van de benenwagen, de fiets en het openbaar vervoer. De gemeente noemt dit ambitieuze project het Central Innovation District (CID). De drie locaties hebben ook nog mooie, uiteraard Engelse namen gekregen: bij Centraal de Policy Campus (vanwege de daar gevestigde ministeries), bij Holland Spoor de College Campus (Haagse Hogeschool) en bij de Laan van NOI de Security Campus (onder andere The Hague Security Delta).

Op de website van CID heeft de gemeente een mooie foto-impressie geplaatst van de toekomstige Security Campus. Het ziet er gezellig uit, de bomen staan in bloei en Corona is weer verdwenen. Of de werkelijkheid ook zo zal zijn, daar hebben wij onze twijfels bij.

Mariahoeve en de Security Campus

De drie CID-locaties liggen buiten Mariahoeve, maar het is te verwachten dat onze wijk van met name de realisatie van de Security Campus veel gevolgen zal ondervinden. Daarom doen we ook mee aan het inspraakcircuit van de gemeente. In juni hebben we als stichting Duurzaam en Vitaal Mariahoeve gereageerd op de Structuurvisie CID, die de kaders bevat voor de diverse bouwprojecten. De gemeente neemt de tijd en zal pas aan het einde van dit jaar reageren op de ingediende 'zienswijzen'. We hebben

geprobeerd tot samenwerking te komen met het Wijkberaad Bezuidenhout en bewoners uit Voorburg-Noord, maar dat is helaas niet gelukt.

De kern van onze inspraakreactie is dat een integrale ruimtelijke visie ontbreekt; de gemeente wil grootschalige nieuwbouw, zonder dat duidelijk is waar voorzieningen moeten komen, wat de gevolgen zijn voor mobiliteit en verkeer en vervoer, waar al die nieuwe inwoners kunnen recreëren en wat de implicaties zijn voor het groen.

Voorzieningen

De nieuwe bewoners zullen boodschappen doen en winkelen, gebruik maken van onderwijs- en zorgvoorzieningen en willen recreëren en sporten. Waar dat allemaal moet gebeuren, is volstrekt onduidelijk. In Bezuidenhout, waar de Security Campus moet komen, is nu al weinig ruimte voor recreatie. Het park De Vlaskamp, dat aan de grens van Bezuidenhout en Mariahoeve ligt, is nu op hoogtijdagen al bomvol. De gemeente heeft het in een document Voorzieningen over 'uitwisseling' en 'buurten die elkaar helpen'; zo wordt verklaard dat de nieuwe bewoners en

gebruikers onder andere gebruik kunnen maken van de basisvoorzieningen in Bezuidenhout-West. Als er over groen en grootschalige sportvoorzieningen gesproken wordt, wordt er beweerd dat er over grenzen heen gekeken moet worden en dat grote sportvoorzieningen en groen net buiten het CID benut moeten worden. Dat klinkt onheilspellend; er wordt dus gesteld dat de nieuwe bewoners voor basisvoorzieningen, sport en recreëren voor een deel elders terecht moeten, wellicht ook in Mariahoeve!

Verkeer en vervoer

De gemeente gaat er vanuit dat de nieuwe bewoners massaal gebruik zullen maken van het openbaar vervoer, zodat er ook nauwelijks extra parkeerplaatsen nodig zijn. De vraag is hoe realistisch die verwachting is. Zo komen er duizenden gratis parkeerplaatsen bij de 'Mall of the Netherlands', voorheen Leidsenhage. Dat ontmoedigt het gebruik van de auto niet. Er

is nu al hoge parkeerdruk in Bezuidenhout en delen van Mariahoeve en de capaciteit van het wegennet in Mariahoeve is onvoldoende om een grote toename van verkeersstromen op te vangen. Ook is het de vraag of het openbaar vervoer wel voldoende capaciteit heeft om al die nieuwe gebruikers te vervoeren. Op al die vragen heeft de gemeente geen antwoord.

Groen en duurzaamheid

De gemeente belooft in de Structuurvisie de groene verbinding Van Alphenstraat en de Schenk te versterken. De Schenkstrook is officieel een ecologische zone. We zien nu al wat de schade is van de nieuwbouw van de Tuinen van Wils, tegenover de Boekweitkamp, voor de Schenkzone. Bovendien is de nieuwbouw aan de Schenkzone nog lang niet voltooid en is de geplande nieuwbouw bij het station Laan van NOI veel en veel grootschaliger. Dit lijkt ons dus een loze belofte.

De gemeente wil met CID ook ‘ambities op het gebied van klimaat en energie’ realiseren, die (ook) claims leggen op boven- en ondergrond. Nu is er gelijktijdig met de Structuurvisie een Milieu-effectrapport verschenen. Hierin staat dat er ten aanzien van de thema’s energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie een duidelijke strategie ontbreekt en dat het dus ook onduidelijk is wat de ruimtelijke implicaties zijn. Dit betekent ook dat een van de pijlers van de hele gebiedsontwikkeling op drijfzand berust.

Dreigende verrommeling

Terwijl de gemeente bezig is een visie op CID te ontwikkelen, zijn er al allerlei plannen in ontwikkeling en uitvoering in het CID-gebied. De gemeente noemt dit ‘autonome ontwikkelingen’. Dit is een vreemde en ook misleidende formulering, die suggereert dat de gemeente hier niets aan kan doen. De gemeente kan hier wel degelijk invloed op uitoefenen door middel van vergunningverlening en toezicht,

waarbij het voor de hand ligt in de vergunningen bijvoorbeeld de ambities ten aanzien van de e-transitie en duurzaamheid op te nemen. Doet men dit niet, dan is het risico dus aanwezig dat er verrommeling optreedt door allerlei nieuwbouwprojecten, met als excuus dat de markt nu eenmaal niet kan wachten. Dat zou in Den Haag niet de eerste keer zijn.

Hoe verder?

Er is voor ons dus nog het nodige werk aan de winkel om de planontwikkeling te beïnvloeden, waarbij een extra complicatie is dat de gemeente ons buitenspel probeert te zetten omdat wij geen belanghebbenden zouden zijn. Wie mee wil denken en werken, kan contact opnemen met Wim van Noort (wimvannoort@live.nl).

Voor informatie over CID: <https://www.ciddenhaag.nl/> en <https://www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/ondernemen/central-innovation-district-cid-economisch-hart-van-den-haag.htm>.

Ten slotte hebben enkele onafhankelijke experts onlangs een kritische blik op de Structuurvisie en de aanpak van de gemeente geworpen; de strekking van hun commentaar stemt sterk overeen met onze inspraakreactie. Zie: <https://www.platformstad.nl/meer-regie-nodig-om-van-cid-kloppend-stadshart-te-maken/>.